



# Acta Juris Stetinensis

2023, nr 2 (vol. 43), 79–106  
ISSN (print) 2083-4373 ISSN (online) 2545-3181  
DOI: 10.18276/ais.2023.43-05



Tomasz Kotarski

mgr

Akademia Leona Koźmińskiego

e-mail: 851-PSD@kozminski.edu.pl

ORCID: 0000-0002-9623-288X

OPEN ACCESS



## Problem stosowania niektórych przepisów o ochronie konsumenta do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą

### Streszczenie

Celem artykułu jest analiza i próba skomentowania zmian wprowadzonych do Kodeksu cywilnego i ustawy o prawach konsumenta, na mocy których część przepisów konsumenckich stosuje się do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Przy analizie zastosowano metodę dogmatyczną – egzegezę przepisów prawa, a ponadto dokonano badania piśmiennictwa prawniczego i stanowisk judykatury dotyczących omawianych zagadnień. Rozważania poczynione w artykule doprowadziły do sformułowania wniosków stanowiących, m.in. że wprowadzone przepisy mogą stanowić przejaw nadprodukcji prawa, a cel nowelizacji, w postaci przeciwdziałania niedostatecznej ochronie tej kategorii podmiotów, można było osiągnąć na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów dotyczących konsumentów – poczynając od samej definicji konsumenta. Nawet jeśli zmiany mające na celu zwiększenie ochrony osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą były pożądane, to przyjęte rozwiązania prawne należy uznać za wybiórcze i niekompletne.

**Słowa kluczowe:** osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą, ochrona konsumencka, działalność gospodarcza, konsument, przedsiębiorca

## Wprowadzenie

Ustawą z dnia 31 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych<sup>1</sup> (dalej: ustawa lub nowelizacja) znowelizowano wiele aktów prawa powszechnie obowiązującego. Potrzeba podjęcia działań legislacyjnych wynikała m.in. z diagnozy postawionej w ramach rządowej Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, która zwraca uwagę na problem dużej liczby regulacji, ich niespójności i niejednoznaczności oraz nakładanie licznych obowiązków na obywateli, w tym tych będących przedsiębiorcami<sup>2</sup>. Celem nowelizacji było uproszczenie prawa oraz zapewnienie lepszych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, a także uwolnienie potencjału do dalszego rozwoju biznesu w Polsce<sup>3</sup>.

Jedną ze zmian w zakresie prawa cywilnego materialnego było rozciągnięcie w pewnym zakresie praw przysługujących dotychczas konsumentom na osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (dalej: osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą). Objęcie osób fizycznych będących przedsiębiorcami częścią przepisów konsumenckich miało na celu przeciwdziałanie problemowi niedostatecznej ochrony tej kategorii podmiotów<sup>4</sup> i odbyło się przez nowelizację Kodeksu cywilnego<sup>5</sup> (dalej także: k.c.) oraz ustawy o prawach konsumenta<sup>6</sup> (dalej także: u.p.k.). Zmienione przepisy Kodeksu cywilnego oraz ustawy o prawach konsumenta stosuje się do umów zawartych po 1 stycznia 2021 roku<sup>7</sup>. Osłą krytyczną niniejszego artykułu jest teza, zgodnie z którą omawiane zmiany stanowią przejaw *superfluum*, a cel ustawy można osiągnąć, powołując się na przepisy dotychczas obowiązujące, zapewniające zwiększoną ochronę konsumentom. Ponadto wybiórcze ujęcie normatywne tylko jednej kategorii przedsiębiorców należy uznać za nieuzasadnioną ingerencję w wolność konkurencji.

---

1 Ustawa z dnia 31 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1495).

2 Rada Ministrów, *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Warszawa 2017, s. 219, [www.gov.pl/documents/33377/436740/SOR.pdf](http://www.gov.pl/documents/33377/436740/SOR.pdf) (dostęp 3.12.2021).

3 *Uzasadnienie do Rządowego projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych (druk nr 3622)*, s. 2, [www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3622](http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3622) (dostęp 25.11.2021).

4 *Uzasadnienie do Rządowego projektu...*, s. 3 (dostęp 9.12.2021).

5 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740 ze zm.).

6 Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 287 ze zm.).

7 Ustawa z dnia 31 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw..., art. 70 ust. 1 *in principio* i ust. 2.

## Zmiany w Kodeksie cywilnym

W ramach zmian do Kodeksu cywilnego w zakresie ogólnych przepisów o zobowiązaniach umownych dodano art. 385<sup>5</sup>, który stanowi, że przepisy dotyczące konsumenta w przedmiocie: definicji i przesłanek klauzul niedozwolonych (art. 385<sup>1</sup> k.c.), kryteriów oceny umowy (art. 385<sup>2</sup> k.c.) oraz katalogu klauzul niedozwolonych (art. 385<sup>3</sup> k.c.), stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie ma ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (dalej: CEIDG).

Należy zaznaczyć, że nowelizacja nie kreuje nowej kategorii podmiotu prawa, odnosi się ona do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – przedsiębiorców w rozumieniu art. 43<sup>1</sup> k.c. Omawiana ustawa nie zmienia również definicji konsumenta<sup>8</sup> – nakazuje jedynie stosowanie wybranych przepisów dotychczas regulujących tę kategorię podmiotów do osób fizycznych będących przedsiębiorcami. Wymienione powyżej zmiany w zakresie niedozwolonych postanowień umownych przez swój horyzontalny charakter znajdują zastosowanie do wszystkich umów zawartych przez osobę fizyczną będącą przedsiębiorcą, które nie mają dla tej osoby charakteru zawodowego, ale są bezpośrednio związane z prowadzoną działalnością gospodarczą. Ponadto zmiany skutkujące dodaniem analogicznej treści objęły również przepisy regulujące rękojmię za wady (art. 556 i n. k.c., z wyjątkiem art. 558 § 1 zd. drugie, art. 563 i art. 567 § 2 k.c.) oraz roszczenia sprzedawcy w związku z wadliwością rzeczy sprzedanej (art. 576<sup>1</sup>–576<sup>4</sup> k.c.). Z dniem 1 stycznia 2023 r. dział II<sup>1</sup> tytułu XI księgi trzeciej kodeksu cywilnego został uchylony, więc omówienie zmian w zakresie roszczeń sprzedawcy w związku z wadliwością rzeczy sprzedanej ma już wyłącznie charakter analizy historycznej, a nie *de lege lata*.

W zakresie przepisów o rękojmi za wady oraz roszczeń sprzedawcy w związku z wadliwością rzeczy sprzedanej należy zwrócić uwagę na trzy aspekty. Po pierwsze, ochrona prawna przysługująca konsumentowi, polegająca na niemożności

---

<sup>8</sup> W początkowym okresie prac nad nowelizacją proponowano dodanie do art. 22<sup>1</sup> k.c. kolejnej jednostki redakcyjnej – § 2, o treści: „Przepisy o ochronie konsumentów stosuje się do przedsiębiorcy, będącego osobą fizyczną, dokonującego czynności prawnej z innym przedsiębiorcą, gdy z treści tej czynności wynika, że nie posiada ona dla niego charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez niego działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej” – zob. P.M. Wiórek, *Ochrona konsumencka dla niektórych przedsiębiorców. Rozwiązanie godne pochwały czy chybiony pomysł legislacyjny?*, „Przegląd Sejmowy” 2020, nr 2, s. 127.

ograniczenia lub wyłączenia odpowiedzialności sprzedawcy z tytułu rękojmi, nie została rozciągnięta na osoby fizyczne będące przedsiębiorcami, co skutkuje uznaniem tej kategorii podmiotów za profesjonalistów. Kontraktowa zmiana odpowiedzialności jest zatem w pełni możliwa na zasadzie swobody umów – w odróżnieniu od modyfikacji wobec konsumentów, w ramach której ograniczenie lub wyłączenie odpowiedzialności dopuszcza się w przypadkach ściśle określonych przepisami szczególnymi – np. art. 568 § 1 zd. 2 k.c. Taki profesjonalny charakter stron umowy implikuje więc możliwość umownego określenia zmniejszonej albo wyłączonej odpowiedzialności sprzedawcy z tytułu rękojmi. Może się zatem zdarzyć, że sprzedawca w używanym wzorcu umowy umieści postanowienia, na mocy których swoją odpowiedzialność względem kupującego – osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą ograniczy, a nawet wyłączy, a ten kupujący z powodu niedostatecznego rozeznania lub staranności umowę z takim postanowieniem zawrze. Takie ukształtowanie praw osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą w kontekście celu nowelizacji można uznać za niezrozumiałe i niespójne. Z jednej bowiem strony ustawodawca stawia sobie za cel ochronę takich przedsiębiorców, jednocześnie nie przyznając im zwiększonej ochrony w zakresie dochodzenia roszczeń w związku z zakupioną rzeczą. Z drugiej strony kupujący – osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą nie traci uprawnień z tytułu rękojmi, jeżeli nie zbadał rzeczy w odpowiednim czasie i nie zawiadomił niezwłocznie o wadzie. Rozszerzenie obowiązywania tego przepisu na osoby fizyczne będące przedsiębiorcami sprawia, że dla tej kategorii przedsiębiorców zmniejszono oczekiwanie działania z odpowiednim rozmysłem i rozważą czy starannością wymaganą od danej kategorii podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą<sup>9</sup> i zminimalizowano skutki dla ryzyka prowadzenia działalności, które jest immanentną cechą prowadzenia działalności gospodarczej. Po trzecie, w przedmiocie roszczeń sprzedawcy w związku z wadliwością rzeczy sprzedanej nastąpiła modyfikacja uprawnień w przypadku wykonania przez osobę fizyczną będącą przedsiębiorcą uprawnienia z tytułu rękojmi za wady.

Należy przy tym podkreślić dość niefortunne zastosowanie powtórzonej treści przepisu dodanego także w uprzednio omawianych regulacjach dotyczących

---

<sup>9</sup> Wyrok SA w Łodzi z dnia 15 lipca 2020 r., I ACa 414/19, Legalis nr 2530547. W wyroku sąd stwierdził, że „należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności. W takim wypadku profesjonalizm dłużnika powinien przejawiać się w dwóch podstawowych cechach jego zachowania: postępowaniu zgodnym z regułami fachowej wiedzy oraz sumienności”. Jeśli zatem przedsiębiorcę zwalnia się z obowiązku zbadania rzeczy i nie dokonuje on sprawdzenia oraz nie informuje drugiej strony o stwierdzonych wadach, nie wydaje się uzasadnione uznanie, że w zakresie zawartej umowy taka osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą wykonuje swoje obowiązki w sposób sumienny.

postanowień niedozwolonych i rękojmi. Komentowane przepisy uchylonego już działu II<sup>1</sup> miały bowiem zastosowanie, jak sam tytuł działu wskazuje, do uprawnień sprzedawcy, a występowanie w przepisie pojęcia konsumenta (i zgodnie z normą art. 576<sup>5</sup> k.c. – osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą) tworzyło jedynie jedną z przesłanek, której wystąpienie wraz z pozostałymi przesłankami wyrażonymi w art. 576<sup>1</sup> k.c. warunkowało możliwość dochodzenia przez sprzedawcę czyniącego zadość roszczeniu z tytułu rękojmi odszkodowania od poprzedniego sprzedawcy. Normy art. 576<sup>1</sup> i n. k.c. nie przydawały zatem nowych uprawnień kupującemu – osobie fizycznej będącej przedsiębiorcą. Rozszerzały jedynie katalog podmiotów będących stroną umowy sprzedaży, które wykonując uprawnienia z tytułu rękojmi, otwierały sprzedawcy możliwość dochodzenia roszczeń wobec poprzednich sprzedawców rzeczy wadliwej. Skutkiem, prawdopodobnie niezamierzonym, gdyż niewynikającym z uzasadnienia do ustawy, było zatem zwiększenie uprawnień wszystkich sprzedawców, niezależnie od formy prowadzenia działalności gospodarczej, przez rozszerzenie katalogu przesłanek dochodzenia odszkodowania od podmiotu, od którego rzecz uprzednio nabył sprzedawca.

### Zmiany w ustawie o prawach konsumenta

Nowe uprawnienia osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą objęły także zakres odstąpienia od umów zawieranych w okolicznościach atypowych. W związku z dodaniem art. 38a<sup>10</sup> do ustawy o prawach konsumenta o treści tożsamej ze zmianami deregulacyjnymi w Kodeksie cywilnym osoby fizyczne będące przedsiębiorcami uzyskały ustawowe prawo odstąpienia od umowy po czasie do namysłu i bez podania przyczyny.

Na marginesie przedmiotowych rozważań należy zaznaczyć, że umieszczenie przepisów, które nie dotyczą relacji przedsiębiorca–konsument w ustawie o prawach konsumenta, bez zmiany jej tytułu można uznać za przykład niedbałości

10 Przepis uchylony z dniem 1 stycznia 2023 r., obecnie tę materię reguluje art. 7aa ustawy o prawach konsumenta w brzmieniu: „przepisy dotyczące konsumenta zawarte w rozdziałach 4, 5a i 5b stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie ma ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej”. W związku ze zmianami w ustawie o prawach konsumenta od 1 stycznia 2023 r. osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą mogą dodatkowo powoływać się na przepis dotyczące niezgodności towaru z umową zobowiązującą do przeniesienia własności towaru (rozdział 5a) oraz w zakresie umów dotyczących treści cyfrowych lub usług cyfrowych (rozdział 5b). Te przepisy nie zostały jednak szerzej omówione w niniejszym artykule.

legislacyjnej czy nawet sprzeczności z zasadami poprawnej legislacji. Zgodnie z zasadami techniki prawodawczej<sup>11</sup> tytuł ustawy określa bowiem jej przedmiot, adekwatnie informujący o jej treści. Ponadto w ustawie nie zamieszcza się przepisów, które regulowałyby sprawy wykraczające poza wyznaczony przez nią zakres przedmiotowy (stosunki, które reguluje) oraz podmiotowy (krąg podmiotów, do których się odnosi)<sup>12</sup>.

Wracając jednak do meritum rozważań, w związku z nowelizacją ustawy o prawach konsumenta przepisy dotyczące konsumenta zawarte w rozdziale dotyczącym odstąpienia od umowy (art. 27–38 u.p.k.) stosuje się bez wyłączeń do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie ma ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o CEIDG. Omawiając zmiany wprowadzone do ustawy o prawach konsumenta, należy również wskazać, że odstąpienie od umowy *ad nutum* i w ramach *tempus ad deliberandum* przez osobę fizyczną będącą przedsiębiorcą wprowadza uprzywilejowanie pozycji tej grupy przedsiębiorców w stosunkach z innymi przedsiębiorcami, co w pewnych sytuacjach może przeczyć zapisanej, chociażby w ustawie – Prawo przedsiębiorców<sup>13</sup>, zasadzie niedyskryminacji i wolności konkurencji. Mając na uwadze, że w ramach prowadzenia działalności gospodarczej, wiele umów zawieranych jest poza lokalem przedsiębiorstwa – w tym na targach i podczas innych spotkań, odbywanych poza siedzibami przedsiębiorstw – a przynajmniej poza lokalem przedsiębiorstwa-proponenta, komentowana zmiana może mieć wpływ na trwałość stosunków gospodarczych pomiędzy przedsiębiorcami i negatywnie wpływać na pewność obrotu prawnego<sup>14</sup>. Ten negatywny wpływ może przejawiać się w większej skłonności osób fizycznych będących przedsiębiorcami do wycofywania się z zawartych umów przez korzystanie z prawa odstąpienia, co stanowić będzie działanie wbrew zasadzie trwałości umów. W warunkach dużej konkurencji rynkowej, a także cyfryzacji dostępu do usług i możliwości zakupów dóbr za pośrednictwem internetu, powszechne jest zawieranie umów w okolicznościach atypowych. Wśród przedsiębiorców składanie

11 Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 283), § 18 ust. 1.

12 Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, § 3 ust. 2.

13 Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 162).

14 Pewność obrotu jest fundamentalną zasadą prawa prywatnego – tak K. Kańska, *Pojęcie konsumenta w kodeksie cywilnym na tle tendencji europejskich*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2004, z. 1, s. 10–11.

ofert i zawieranie umów w siedzibach przedsiębiorców-adherentów jest praktyką częstszą niż w przypadku relacji przedsiębiorca-konsument.

Biorąc pod uwagę, że umowy zawierane przez osoby fizyczne będące przedsiębiorcami mogą dotyczyć rzeczy znacznie większej wartości niż umowy zawierane przez przeciętnego konsumenta, objęcie tych przedsiębiorców konsumenckim prawem odstąpienia może powodować szczególną dotkliwość dla przedsiębiorców-proponentów, polegającą na podwyższeniu ryzyka związanego z prowadzoną działalnością gospodarczą materializującego się w wyższych stratach finansowych. Wprowadzenie do ustawy o prawach konsumenta praktycznie bezwarunkowego prawa odstąpienia miało zagwarantować, że konsument, który podejmuje decyzję o związaniu się umową w okolicznościach atypowych, w związku z którymi na podjętą przez niego decyzję mogą mieć wpływ czynniki takie jak zaskoczenie czy brak odpowiedniego zorientowania, będzie mógł bez konsekwencji odstąpić w oznaczonym czasie od takiej umowy. W przypadku osób fizycznych będących przedsiębiorcami zawierających umowę np. w ramach spotkania biznesowego, wymienione czynniki nie powinny być brane pod uwagę, gdyż co do zasady celem tego typu spotkań są negocjacje czy nawiązywanie stosunków gospodarczych, a sama okoliczność zawarcia umowy nie jest obiektywnie dla prowadzących działalność gospodarczą atypowa. Należy przypomnieć, że przepisy ustawy o prawach konsumenta stanowią transpozycję dyrektywy w sprawie praw konsumentów<sup>15</sup>. Przytoczona dyrektywa w swoich motywach dopuszcza wprawdzie rozszerzenie stosowania przepisów konsumenckich na inne podmioty niebędące konsumentami<sup>16</sup>, ale jednocześnie postuluje stworzenie jednolitych przepisów na poziomie Unii Europejskiej, na podstawie których konsumenci i przedsiębiorcy będą mieć możliwość korzystania z jednolitych ram regulacyjnych, opartych na jasno zdefiniowanych pojęciach prawnych w całej Unii<sup>17</sup>. Objęcie art. 27–38 u.p.k. osób fizycznych będących przedsiębiorcami jest zatem zgodne z motywami tej dyrektywy, jednakże należy mieć na uwadze, że przepisy dotyczące odstąpienia będą miały jedynie zastosowanie do umów zawieranych według prawa polskiego, co w kontekście ponadgranicznego charakteru transakcji zawieranych przez internet – czyli jednej z okoliczności atypowych wymienionych w ustawie o prawach konsumenta

15 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 października 2011 r. (Dz. Urz. UE L 304 z dnia 22.11.2011 r., s. 64), dalej: dyrektywa w sprawie praw konsumentów.

16 Ibidem, motyw 13.

17 Ibidem, motyw 7.

– może nastrożać problemów dla słabiej zorientowanych osób fizycznych będących przedsiębiorcami, które mogą działać w przekonaniu, że zawarta przez nich umowa będzie mogła być przedmiotem instytucji odstąpienia.

Abstrahując od krytyki wprowadzenia konsumenckiego prawa odstąpienia dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, należy zwrócić uwagę, że rozszerzenia konsumenckiego prawa odstąpienia od umowy nastąpiło z wyłączeniem umów dotyczących świadczenia usług finansowych zawieranych na odległość. W przypadku tych umów *tempus ad deliberandum* towarzyszące prawu konsumenckiemu byłoby nad wyraz uzasadnione ze względu na stopień skomplikowania i ważkość skutków związania się taką umową. Ponadto pominięto wiele innych przepisów, które mogą być również istotne z perspektywy zwiększonej ochrony osób fizycznych będących przedsiębiorcami: brak zobowiązania przedsiębiorcy-proponenta do spełnienia przedkontraktowych obowiązków informacyjnych wobec osób fizycznych będących przedsiębiorcami, brak objęcia tej kategorii podmiotów ochroną przez świadczeniami niezamówionymi (art. 5 u.p.k.) – ustawodawca nie chroni zatem osób fizycznych będących przedsiębiorcami przed możliwością powoływania się przez innego przedsiębiorcę na uznanie zawarcia umowy *per facta concludentia* – na podstawie art. 69 k.c.

Nasuwa się również kolejna wątpliwość, związana tym razem z badaniem zasadności przysługiwania prawa odstąpienia w sytuacji zawarcia przez osobę fizyczną będącą przedsiębiorcą umowy nieposiadającej charakteru zawodowego na podstawie wpisu w CEIDG, w sytuacji zmiany przedmiotu działalności przez tego przedsiębiorcę w terminie przepisany uprawniającym do odstąpienia na podstawie ustawy o prawach konsumenta, gdy zmiana taka spowoduje, że zawarta umowa nabierze charakteru zawodowego. Jest to oczywiście sytuacja wysoce hipotetyczna, jednakże jej przytoczenie służy zobrazowaniu kolejnych wątpliwości związanych z przyjętą konstrukcją i treścią przepisów wprowadzonych nowelizacją. Stosując wykładnię systemową, której wynik prowadzi do wniosku, że badanie ewentualnego prawa odstąpienia należy przeprowadzić według stanu na dzień zawarcia umowy (analogicznie do zasad oceny zgodności umowy z dobrymi obyczajami określonych w art. 385<sup>2</sup> k.c.), należy powyższą wątpliwość interpretować w ten sposób, że zmiana wpisu w CEIDG nie ma wpływu na ustawowe prawo odstąpienia od umowy.



## Konsument *de lege lata* i ochrona konsumentkiej osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą

Pojęcie konsumenta zostało wypracowane w nauce ekonomii, a następnie inkorporowane do języka prawnego i prawniczego<sup>18</sup>. Stąd też ważne jest określenie, jak na styku nauki prawa i ekonomii określa się konsumenta, może to bowiem stanowić asumpt do rozważań na temat genezy stosowania przepisów mających na celu ochronę konsumenta do osób fizycznych będących przedsiębiorcami. W literaturze konsumenta umiejscawia się w łańcuchu ekonomicznym jako ostatnie ogniwo<sup>19</sup>. Na konsumenta należy zatem patrzeć jako na końcowego odbiorcę nabywanego dobra, które ma być skonsumowane. Dobro to nie ma być przedmiotem dalszego obrotu na rynku<sup>20</sup> i nie może służyć pośrednio lub bezpośrednio do prowadzenia działalności gospodarczej<sup>21</sup>. Przytoczone desygnaty pojęcia konsumenta dotyczą konsumenta *sensu stricto*. Taka osoba, nieprofesjonalista, zużywający produkt lub korzystający z usługi w celu zaspokojenia potrzeb własnych bez celu zarobkowego, jest co do zasady podmiotem chronionym na gruncie prawa konsumentkiego, w tym wspomnianej już dyrektywy w sprawie praw konsumentów. Konsument *sensu largo* natomiast to podmiot w ogólności, który dane dobro konsumuje, zużywa<sup>22</sup>. W sensie ekonomicznym zatem podmiot profesjonalny jest również konsumentem, gdyż konsumuje dany towar lub usługę, jednakże cel ten jest zgoła inny i prowadzi w sposób pośredni lub bezpośredni do osiągnięcia celów prowadzonej działalności gospodarczej<sup>23</sup>. Pojawia się zatem zagadnienie zasadności ochrony tego podmiotu profesjonalnego, który zużywa dane dobro (towar lub usługę) do prowadzenia działalności gospodarczej. Kryterium przeznaczenia danego dobra jest bowiem jednym z kluczowych wyróżników podmiotowego zakresu konsumentkich regulacji ochronnych<sup>24</sup>.

18 K. Kańska, *Pojęcie konsumenta...*, s. 7 i przywołana tam literatura.

19 Por. E. Łętowska, *Prawo umów konsumentkich*, Warszawa 2002, s. 40.

20 B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *Pojęcie konsumenta*, w: G. Rokicka, *Model prawnej ochrony konsumenta*, Warszawa 1996, s. 29.

21 K. Kańska, *Pojęcie konsumenta...*, s. 9.

22 Ibidem.

23 Ibidem.

24 Ibidem. Jednocześnie K. Kańska stwierdza, że współczesne prawo konsumentkie dąży do wykluczenia konsumentów *sensu largo* z zakresu ochrony i opiera się na kategorii konsumenta *sensu stricto*. Do tego poglądu należy odnieść się z pewną krytyką, biorąc pod uwagę przedstawione chociażby w niniejszym opracowaniu efekty działań prawodawców w Polsce, Francji czy Niemczech, którzy dopuszczają stosowanie niektórych przepisów dotyczących konsumentów *sensu stricto* do innych podmiotów (choćby w zakresie klauzul niedozwolonych).

Kryterium bezpośredniego związku z działalnością gospodarczą lub zawodową znalazło się w definicji konsumenta w Kodeksie cywilnym. Istotne z punktu widzenia postawionej tezy oraz czynionych rozważań jest zatem omówienie definicji konsumenta zawartej w art. 22<sup>1</sup> k.c. Osoba fizyczna może występować w obrocie prawnym w różnym charakterze – jako konsument<sup>25</sup> lub przedsiębiorca<sup>26</sup>. Problematyka definicji konsumenta, jej zakres podmiotowy i przedmiotowy, były przedmiotem ożywionej dyskusji w związku z wprowadzeniem do krajowego porządku prawnego tej kategorii podmiotu prawa i jest nadal aktualna<sup>27</sup>. Z obecnej definicji<sup>28</sup> należy wyekstrahować następujące elementy konstytuujące konsumenta: (i) jest to osoba fizyczna (bez rozróżnienia, czy prowadzi ona działalność gospodarczą, czy nie), (ii) czynność prawna jest dokonywana przez tę osobę z przedsiębiorcą (*ergo* inną osobą fizyczną, prawną albo jednostką, o której stanowi art. 33<sup>1</sup> k.c., prowadzącą działalność gospodarczą lub zawodową; konsumentem nie jest zatem osoba fizyczna dokonująca czynności prawnej z inną osobą fizyczną), (iii) czynność prawna jest dokonywana bez bezpośredniego związku z prowadzoną działalnością gospodarczą albo zawodową tej osoby fizycznej. Kryterium prowadzenia działalności gospodarczej albo zawodowej przez osobę fizyczną jest zatem irrelevantne dla definicji konsumenta – kluczowe jest natomiast określenie bezpośredniości związku pomiędzy czynnością prawną dokonywaną z przedsiębiorcą a działalnością prowadzoną

---

25 Postulat *de lege ferenda*, proponujący objęcie zakresem pojęcia konsumenta także tzw. małego przedsiębiorcy, który podobnie jak osoba fizyczna niebędąca przedsiębiorcą „zawiera umowy, w ramach których nabywa wszelkiego rodzaju towary lub usługi”, sformułował m.in. T. Bourgoignie – zob. F. Grzegorzczak, *Prawo konsumenckie w Unii Europejskiej. Aspekty systemowe harmonizacji*, Warszawa 2009, LEX – teza 2.1.1. i przywołana tam literatura.

26 Art. 43<sup>1</sup> k.c.

27 Pierwsza definicja konsumenta (o szerokim zakresie podmiotowym i wąskim przedmiotowym – w zakresie nabywania rzeczy ruchomych) została zawarta w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 maja 1995 r. w sprawie szczególnych warunków zawierania i wykonywania umów sprzedaży rzeczy ruchomych z udziałem konsumentów (Dz.U. z 1995 r., nr 64, poz. 328). Zgodnie z tym rozporządzeniem za konsumenta uważano każdego, kto nabywa towar dla celów niezwiązanych z działalnością gospodarczą. Następnie definicja konsumenta została umieszczona w art. 384 § 3 k.c. i odnosiła się podmiotowo do „osoby”, stwarzając tym samym pole do interpretacji i rozważań na temat zakwalifikowania danej osoby (fizycznej, prawnej), a nawet jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jako konsumenta – zob. S. Koroluk, *Zmiana definicji konsumenta w Kodeksie cywilnym – propozycja interpretacji*, „Monitor Prawniczy” 2003, nr 10, Legalis, s. 2.

28 Definicja konsumenta została zmieniona i przeniesiona do części ogólnej k.c. ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2003 r., nr 49, poz. 208).

przez osobę fizyczną<sup>29</sup>. Można stwierdzić, że osoba fizyczna, która zawiera umowę bezpośrednio związaną ze swoją działalnością gospodarczą, ma status przedsiębiorcy w rozumieniu art. 43<sup>1</sup> k.c.<sup>30</sup>

Jak zatem należy interpretować przesłankę braku bezpośredniego związania z czynnością prawną, o której mówi definicja konsumenta? Odpowiedź na to pytanie jest również istotna dla egzegezy przepisów wprowadzonych ustawą nowelizującą<sup>31</sup>. Zdefiniowanie określenia „bezpośredniego związku” *in abstracto*, w przypadku braku jego ustawowej definicji, jest zdecydowanie trudne i nie będzie prowadziło do wniosków uniwersalnych i jednoznacznych. Na ten problem zwrócił uwagę także Sąd Najwyższy, który stwierdził, że określenia bezpośredniego związania lub niezwiązania czynności prawnej z prowadzoną przez osobę fizyczną działalnością gospodarczą należy dokonywać *ad casum* z uwzględnieniem konkretnych okoliczności istniejących w czasie dokonywania czynności prawnej, typowego charakteru tej czynności ze względu na prowadzoną działalność gospodarczą i przeznaczenia nabywanego dobra (towaru lub usługi), a osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą nie może automatycznie powoływać się na status konsumenta tylko dlatego, że zawarła umowę wykraczającą poza jej branżę<sup>32</sup>. W doktrynie prawa również podejmowane są próby zinterpretowania tego zagadnienia. Postuluje się np., aby pośrednie (*ergo* niezwiązane bezpośrednio) związanie czynności prawnej z działalnością gospodarczą interpretować na podstawie znaczenia w języku potocznym – w jednym ze znaczeń – jako mające niektóre cechy wspólne<sup>33</sup>. Taka interpretacja „niezwiązania bezpośredniego” jest również elementem definiującym umowy o mieszanym (podwójnym) charakterze, których przedmiot ma na celu zaspokojenie potrzeb związanych z działalnością gospodarczą, ale cel jest na tyle pomijalny i nieznaczący (albo niemający wprost za zadanie osiągnięcia celu gospodarczego), że osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą będzie uznana za konsumenta. Inna doktrynalna dyrektywa interpretacji, uwzględniająca przytoczone wcześniej stanowisko SN,

29 Por. M. Rządkowski, *Pojęcie konsumenta a umowy mieszanego użytku w prawie polskim*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 17, Legalis, s. 5.

30 Por. J. Wiak, *Rozszerzenie ochrony konsumentekiej w kodeksie cywilnym*, „Przegląd ustawodawstwa gospodarczego” 2020, nr 5, s. 35.

31 J. Wiak twierdzi, że przesłankę bezpośredniego związku, o której stanowią przepisy ustawy nowelizującej, należy interpretować z uwzględnieniem definicji konsumenta – zob. J. Wiak, *Rozszerzenie ochrony...*, s. 35.

32 Wyrok SN z dnia 3 października 2014 r., V CSK 630/13, LEX nr 1509115.

33 M. Korpalski, „*Nieprofesjonalista*”, czyli kodeks cywilny pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą, „Forum Prawnicze” 2012, nr 4, s. 25–26. M. Korpalski odnosi jednakże pojęcie „pośredniości” do podmiotu czynności prawnej, który może być w sytuacji „pozostawania pomiędzy sprawnością przedsiębiorcy i nieporadnością konsumenta”.

stanowi, że bezpośredni związek będą miały czynności (umowy) specyficzne dla branży, w której działa dany przedsiębiorca, lub dla niej typowe<sup>34</sup>. Pozostałe umowy zaś mają na celu zapewnienie egzystencji przedsiębiorcy i powinny być uznane jako pośrednio związane z działalnością gospodarczą – umowy niespecyficzne dla branży, w której działa przedsiębiorca<sup>35</sup> i zawierane przez niego incydentalnie.

Kierując się takim rozumieniem braku bezpośredniego związku, należy stwierdzić, że za każdym razem, gdy osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą dokonuje czynności, względem której nie jest profesjonalistą, w ujęciu obiektywnym nie ma fachowej wiedzy w zakresie tej czynności prawnej, wynikającej ze specyfiki branży i wymaganej od podmiotu w tej branży działającego. Ten brak wiedzy może zatem sytuować takiego przedsiębiorcę na dużo słabszej pozycji negocjacyjnej powodowanej asymetrią informacyjną czy brakiem odpowiednich kompetencji, które to elementy legły u podstaw prawa ochrony konsumentów<sup>36</sup>. Należy jednakże podkreślić stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy – w przypadku osób fizycznych będących przedsiębiorcami nie ma zastosowania swoisty automatyzm w uznaniu ich za konsumentów i każdy przypadek (każda czynność prawna) powinna być analizowana indywidualnie. Poza jakąkolwiek wątpliwością pozostaje natomiast to, że status konsumenta może posiadać *de lege lata* przedsiębiorca będący jedynie osobą fizyczną<sup>37</sup>. Osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą może zatem korzystać z ochrony konsumenckiej, jeżeli w ramach danego stosunku prawnego dokonuje czynności niezwiązanych bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Brak bogatego orzecznictwa wskazuje jednak, że czynione w tym zakresie rozważania nie przekładają się na stosowanie przepisu o konsumencie do osób fizycznych będących przedsiębiorcami w praktyce<sup>38</sup>.

34 Ibidem, s. 28, a także: K. Kańska, *Pojęcie konsumenta...*, s. 43–44, J. Wiak, *Rozszerzenie ochrony...*, s. 35.

35 M. Korpalski, „*Nieprofesjonalista*”..., s. 29. Odmiennie J. P. Naworski, który stwierdza, że umowy zawierane przez osobę fizyczną dla potrzeb prowadzonej działalności gospodarczej, wykraczające poza zwykły zakres wykonywanych w ramach działalności czynności, np. zakup przez adwokata kserokopiarki czy systemu alarmowego przez księgarza, „są związane bezpośrednio z prowadzoną działalnością gospodarczą, skoro służą realizacji zadań związanych z tą działalnością i pozostają z nią w normalnym, funkcjonalnym związku” – J.P. Naworski, *Przedsiębiorca versus konsument w prawie polskim*, „*Studia Prawa Prywatnego*” 2018, z. 1, s. 50.

36 Komisja Europejska, *Wytyczne dotyczące wykładni i stosowania dyrektywy Rady w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich* (Dz. Urz. UE C 323 z dnia 27.09.2019 r., s. 4), s. 9.

37 W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości dopuszczono, w pewnych okolicznościach, rozszerzenie zakresu podmiotowego pojęcia konsumenta na inne podmioty prawa – zob. sprawa C-329/19, *Condominio di Milano przeciwko Eurothermo SPA*, ECLI:EU:C:2020:263, pkt 34.

38 Jednym z powodów odmiennego od założonych działania przepisu w praktyce może być notoryczne przekonanie, że wystawienie dokumentu księgowego (rachunku, faktury) „na firmę”

Na marginesie należy zauważyć, że przepisy ustawy nowelizującej wskazują jedynie na działalność gospodarczą, nie wskazują natomiast na prowadzenie działalności zawodowej, jak ma to miejsce w omawianej definicji konsumenta<sup>39</sup>, a także że definicja konsumenta posługuje się pojęciem szerszym – czynności prawnej, natomiast przepisy ustawy nowelizującej posługują się pojęciem umowy.

### Perspektywa europejska – orzecznictwo i perspektywa prawnoporównawcza

Z punktu widzenia rozważań na temat definicji konsumenta i możliwości powoływania się na status konsumenta przez osoby fizyczne będące przedsiębiorcami istotne dla omawianej tematyki wydaje się przedstawienie perspektywy prawno-porównawczej, gdyż rozwiązania w zakresie objęcia ochroną przysługującą konsumentom innych podmiotów funkcjonują w prawie państw europejskich od wielu lat<sup>40</sup>. W celu omówienia rozwiązań legislacyjnych w wybranych państwach europejskich w niniejszym opracowaniu przyjęto za cel analizę aktów prawnych wdrażających do krajowych porządków prawnych przepisy dyrektywy w sprawie praw konsumentów i definicyjne ujęcie konsumenta jako centralnego odniesienia dla omawianej problematyki.

W modelu francuskim<sup>41</sup> wprowadzono rozróżnienie na: konsumenta (fr. *consommateur*), nieprofesjonalistę (fr. *non-professionnel*) i profesjonalistę (fr. *professionnel*). Odpowiednio za konsumenta będzie uważana osoba fizyczna działająca w celach, które nie są częścią jej działalności handlowej, przemysłowej, rzemieślniczej

---

jednoznacznie przesądza o niekonsumenckim charakterze transakcji – co zauważa ustawodawca, dając temu wyraz w uzasadnieniu do ustawy nowelizującej – zob. *Uzasadnienie do Rządowego projektu...*, s. 3 (dostęp 2.05.2022). Innym ze wskazywanych powodów może być brak dostatecznej wiedzy osób fizycznych będących przedsiębiorcami o możliwości powoływania się na status konsumenta – zob. J. Ojczyk, *Urzędy toczą spór o prawa konsumenckie dla przedsiębiorców*, [www.prawo.pl/biznes/czy-przedsiębiorca-może-byc-traktowany-jak-konsument,425722.html](http://www.prawo.pl/biznes/czy-przedsiębiorca-może-byc-traktowany-jak-konsument,425722.html) (dostęp 3.05.2022) i przywołane tam wypowiedzi.

39 J. Wiak stwierdza, że pojęcie działalności gospodarczej obejmuje również działalność zawodową, która nie może być jednak utożsamiana wyłącznie z wykonywaniem wolnych zawodów – J. Wiak, *Rozszerzenie ochrony...*, s. 34.

40 Por. P. Kukuryk, *Uwagi o objęciu ochroną konsumencką niektórych przedsiębiorców jednoosobowych*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2021, z. 4, s. 832, a także: Minister Przedsiębiorczości i Technologii, *Ocena skutków regulacji z dnia 24 maja 2019 r. do projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych*, s. 18, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12321366/katalog/12577133> (dostęp 25.04.2022).

41 Code de la consommation, version au 01 avril 2022, [www.legifrance.gouv.fr/codes/texte\\_lc/LEGITEXT000006069565](http://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069565) (dostęp 5.05.2022), dalej: francuski kodeks konsumenta.

niczej, wolnego zawodu lub działalności rolniczej<sup>42</sup>. Nieprofesjonalistą określa się natomiast osobę prawną, która nie działa w celach zawodowych, a za profesjonalistę uważana jest każda osoba fizyczna lub prawna (publiczna lub prywatna) działająca w ramach swojej działalności handlowej, przemysłowej, rzemieślniczej, wolnego zawodu lub działalności rolniczej, także wtedy, gdy działa w imieniu lub na rzecz innego profesjonalisty<sup>43</sup>. Osoba fizyczna, która zawiera umowę niezwiązaną z jej działalnością zarobkową, może powołać się na status konsumenta i przysługujące takiemu podmiotowi prawa, natomiast osoba prawna może powoływać się na status nieprofesjonalisty w przypadku zawarcia umowy niezwiązanej z celem jej działalności zawodowej. Do nieprofesjonalisty stosować się zatem będzie niektóre przepisy francuskiego kodeksu konsumenta – np. w zakresie klauzul niedozwolonych<sup>44</sup>, transparentności umowy (wzorca) i dotyczących interpretacji postanowień niejednoznacznych na korzyść konsumenta (nieprofesjonalisty)<sup>45</sup>, zakresu informacji przedkontraktowych<sup>46</sup> czy przepisy odnoszące się do umów o dostarczanie energii elektrycznej lub gazu<sup>47</sup>. W zakresie tych ostatnich prawodawca przyjął jednak pewne ograniczenia ilościowe – umowy zawierane przez powołującego się na status nieprofesjonalisty mogą dotyczyć dostarczania na jego rzecz energii elektrycznej – do 36 kVa lub gazu ziemnego do 30 000 kWh rocznie<sup>48</sup>.

O możliwości stosowania wybranych przepisów konsumenckich do nieprofesjonalistów wyrokował również francuski Sąd Kasacyjny (fr. *Cour de Cassation*), stwierdzając jednak, że dopuszczalność rozciągnięcia tego rodzaju ochrony na nieprofesjonalistów podlega ocenie *ad casum*<sup>49</sup>. Zaznaczyć należy, że osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą może na gruncie francuskiego kodeksu konsumenckiego być jedynie konsumentem albo profesjonalistą. Status nieprofesjonalistów mogą mieć jedynie osoby prawne. Na modelu francuskim być może częściowo wzorował się ustawodawca polski<sup>50</sup>, choć – jak już wspomniano – nie wykreowano nowego podmiotu prawa tak jak w przypadku francuskiego kodeksu konsumenta, a jedynie

---

42 Ibidem, art. liminaire, 1°.

43 Ibidem, art. liminaire, 2°–3°.

44 Ibidem, art. L212-2 w zw. z art. L212-1.

45 Ibidem, art. L211-4 w zw. z art. L211-1–211-3.

46 Ibidem, art. D111-8.II.

47 Ibidem, art. L224-1.I.

48 Ibidem.

49 M.P. Ziemniak, *Przedsiębiorca prawie konsumentem. Kilka uwag na tle art. 1 oraz art. 55 ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych*, „Przebieg Sądowy” 2020, nr 7–8, s. 74.

50 P.M. Wiórek, *Ochrona konsumencka...*, s. 138.

założono możliwość stosowania części przepisów konsumenckich do osób fizycznych będących przedsiębiorcami.

W Wielkiej Brytanii na status konsumenta mogą powoływać się osoby fizyczne działające w celach, które w całości lub głównej części nie są związane z ich działalnością handlową, gospodarczą, rzemieślniczą lub zawodową<sup>51</sup>. Konsumentem jest zatem tylko osoba fizyczna i tylko w sytuacji, gdy umowa jest zawierana w całości lub przeważającym zakresie w celach niezwiązanych z działalnością zarobkową (gospodarczą, zawodową itp.) tej osoby fizycznej<sup>52</sup>. Przyjęcie przesłanki przeważającego zakresu oznacza zatem, że osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą może powoływać się na status konsumenta i korzystać z przysługującej mu ochrony, jeżeli tylko przedmiot umowy w pomijalnym zakresie związany jest z działalnością zarobkową tej osoby<sup>53</sup>. Regulacja brytyjska pozostawia więc ocenę danego stanu faktycznego (stwierdzenie, czy dane działanie osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą odbywało się w głównej mierze w celu gospodarczym czy *stricte* konsumenckim) judykaturze.

Niemiecki kodeks cywilny<sup>54</sup> definiuje konsumenta jako osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej w celu, który w przeważającej mierze nie może być przypisany do działalności gospodarczej albo zawodowej tej osoby fizycznej<sup>55</sup>. Przedsiębiorcą jest natomiast osoba fizyczna, prawna lub spółka osobowa posiadająca zdolność prawną, która dokonując czynności prawnej, działa w ramach swojej działalności gospodarczej lub zawodowej<sup>56</sup>. Do osób niebędących konsumentami stosuje się w pewnym zakresie przepisy o postanowieniach niedozwolonych<sup>57</sup> oraz przepisy dotyczące handlu elektronicznego – w zakresie udostępnienia w związku z zawarciem umowy, wzorca tej umowy w sposób umożliwiający jego zapisanie<sup>58</sup>. Mimo że przepisy dotyczące konsumenta odnoszą się do przesłanki przeważającego charakteru czynności prawnej, judykatura niemiecka w sprawach związanych z powołaniem się na status konsumenta przez osoby fizyczne będące przedsiębior-

51 Consumer Rights Act 2015 (2015 c.15), [www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/15/section/2](http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/15/section/2) (dostęp 5.05.2022), section 2(3).

52 *Explanatory Notes to Consumer Rights Act 2015*, [www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/15/section/2/notes](http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/15/section/2/notes) (dostęp 5.05.2022), pkt 36.

53 Ibidem, gdzie stwierdza się „osoba prowadząca jednoosobową działalność gospodarczą w prywatnym mieszkaniu, która kupuje drukarkę, z której 95% korzysta do celów prowadzonej działalności, nie będzie prawdopodobnie uznana za konsumenta”.

54 Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), [www.gesetze-im-internet.de/bgb](http://www.gesetze-im-internet.de/bgb) (dostęp 5.05.2022).

55 Ibidem, § 13.

56 Bürgerliches Gesetzbuch..., § 14.

57 P.M. Wiórek, *Ochrona konsumencka...*, s. 138.

58 Bürgerliches Gesetzbuch..., § 312i ust. 2 w zw. z § 312i ust. 1 pkt 4.

cami zdaje się także brać pod uwagę kryterium wiedzy i doświadczenia w ocenie danego zagadnienia, mając na uwadze cel przepisów konsumenckich w postaci ochrony mniej doświadczonej strony czynności prawnej<sup>59</sup>.

Wartym opisaną jest inne rozwiązanie przyjęte we włoskim kodeksie konsumenckim, definiującym konsumenta jako osobę fizyczną, która działa w celach niezwiązanych z jej działalnością handlową, gospodarczą, rzemieślniczą lub zawodową<sup>60</sup>. Definicja ta jest zatem bardzo wąska i nie posługuje się przesłanką przeważającego zakresu, braku bezpośredniego związku czynności z działalnością gospodarczą czy inną przesłanką pozwalającą judykaturze na kwalifikację umowy zawartej przez osobę fizyczną będącą przedsiębiorcą jako konsumenckiej.

Podobne rozwiązanie przyjął ustawodawca czeski. Kodeks cywilny stanowi, że konsumentem jest każdy człowiek, który poza zakresem swojej działalności gospodarczej lub wykonywania swojego zawodu zawiera umowę z przedsiębiorcą lub w inny sposób z nim współpracuje<sup>61</sup>. Należy zaznaczyć, że czeska ustawa o ochronie konsumenta posługuje się inną definicją konsumenta, a mianowicie konsumentem jest osoba fizyczna, która nie działa w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej lub w ramach wykonywania swojego zawodu<sup>62</sup>.

Celem przytoczonych przykładów rozwiązań legislacyjnych w wybranych państwach europejskich jest uwypuklenie przyjętych rozwiązań w zakresie definicji konsumenta i możliwości powoływania się na status konsumenta przez osoby fizyczne będące przedsiębiorcami. Istotna dla czynionych rozważań jest również perspektywa orzecznicza. Jak stwierdzono powyżej, osoby fizyczne będące przedsiębiorcami mogą korzystać, w pewnych okolicznościach, z prawnej ochrony konsumenckiej. Taka interpretacja znajduje swoje podstawy w dyrektywie w sprawie praw konsumentów<sup>63</sup> oraz w orzecznictwie europejskim. Jak już wspomniano, osoby fizyczne będące przedsiębiorcami, które działają w celach niezwiązanych bezpośrednio z ich działalnością gospodarczą lub zawodową, mogą pod pewnymi warunkami być traktowane jako konsumenci – mogą zatem powoływać się na

59 Por. K. Kańska, *Pojęcie konsumenta...*, s. 33–35 i przywołane tam orzecznictwo.

60 Codice del consumo (GU n. 235 del 8.10.2005 - Suppl. Ordinario n. 162), [www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2005-09-06;206!vig=](http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2005-09-06;206!vig=) (dostęp 5.05.2022), art. 3 ust. 1 lit. a, dalej: włoski kodeks konsumencki.

61 Zákon ze dne 3. února 2012 občanský zákoník (č. 89/2012 Sb), <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/> (dostęp 5.05.2022), § 419.

62 Zákon ze dne 16. prosince 1992 o ochraně spotřebitele (č. 634/1992 Sb), <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu> (dostęp 5.05.2022), § 2 ust. 1 lit. a.

63 Zob. motyw 13 i motyw 17 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów...



ochronę przysługującą konsumentom także w przypadku umów o „podwójnym charakterze”, gdy umowa zawierana jest w celach, które są częściowo związane z działalnością gospodarczą danej osoby, ale cel ten jest ograniczony i niedominujący w ogólnym kontekście umowy.

Takie motywy towarzyszą m.in. wyrokowi Gruber przeciwko Bay Wa AG<sup>64</sup>. Trybunał uznał, że kwalifikacja, czy do zawartej umowy należy stosować ochronę konsumentką, czy przepisy niedotyczące konsumentów, opiera się na stwierdzeniu, czy dana umowa została zawarta w celu zaspokojenia, w niepomijalnym zakresie, potrzeb wynikających z działalności gospodarczej danej osoby, czy raczej użytek gospodarczy odgrywał zaledwie nieznaczącą rolę w związku z daną umową. Umowa o podwójnym charakterze będzie zatem podlegała ochronie konsumentkiej, jeżeli element gospodarczy, zawodowy, jest w niej nieznaczący<sup>65</sup>. Ocena charakteru, w jakim występuje podmiot umowy, polegać będzie zatem na zbadaniu, czy stosunek umowny wpisuje się w ramy działalności podejmowanej jako działalność zawodowa<sup>66</sup>. Nie można więc wykluczyć możliwości zakwalifikowania strony umowy jako konsumenta, gdy strona ta działa w celach niemieszczących się w zakresie jego działalności zawodowej<sup>67</sup>. Ponadto Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że pojęcie konsumenta ma charakter obiektywny i należy je odnosić do kryterium funkcjonalnego, polegającego na ocenie, czy dany stosunek umowny mieści się w ramach czynności niezwiązanych z wykonywaniem zawodu<sup>68</sup>.

Interesujące w kontekście czynionych rozważań jest stanowisko Rzecznika Generalnego, zaaprobowane przez Trybunał, w sprawie *Komisia za zashtita na*

64 Sprawa C-464/01, *Johann Gruber przeciwko Bay Wa AG*, ECLI:EU:C:2005:32.

65 Por. dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów..., motyw 17. Zgodnie z przytoczonym motywem, „w przypadku umów o podwójnym charakterze, gdy umowa zawierana jest w celach, które częściowo są związane z działalnością handlową danej osoby, a częściowo nie są z nią związane, a cel handlowy jest do tego stopnia ograniczony, że nie jest dominujący w ogólnym kontekście umowy, taka osoba również powinna być uznawana za konsumenta”.

66 Sprawa C-147/16, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW przeciwko Susan Romy Jozef Kuijpers*, ECLI:EU:C:2018:320.

67 Sprawa C361/89, *Postępowanie karne przeciwko Patrice Di Pinto*, ECLI:EU:C:1991:118, a także sprawa C110/14, *Horățiu Ovidiu Costea przeciwko SC Volksbank România SA*, ECLI:EU:C:2015:538.

68 Sprawa C535/16, *Michael Tibor Bachman przeciwko FAER IFN SA*, ECLI:EU:C:2017:321. Do innych orzeczeń, w których Trybunał zajął analogiczne stanowisko dotyczące pojęcia konsumenta, zaliczyć można m.in. orzeczenia w sprawach C-534/15, *Pavel Dumitraș i Mioara Dumitraș przeciwko BRD Groupe Société Générale – sucursala Satu Mare*, ECLI:EU:C:2016:700; sprawa C74/15, *Dumitru Tarcău i Ileana Tarcău przeciwko Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA Arad*, ECLI:EU:C:2015:772.

*potrebitelite przeciwko Kamenovej*<sup>69</sup>. Zgodnie z treścią stanowiska jednym z elementów oceny statusu stron umowy jest dysponowanie przez stronę informacjami i umiejętnościami technicznymi dotyczącymi oferowanych produktów w ten sposób, że zajmuje pozycję korzystniejszą w porównaniu z drugą stroną umowy<sup>70</sup>. Przytoczyć należy, że Trybunał orzekł również możliwości rozszerzenia stosowania ochrony konsumentów na podmioty prawa, które według dyrektywy nie są przez nią chronione<sup>71</sup>.

Na marginesie rozważań warto przytoczyć wyrok Trybunału w sprawie *Faber przeciwko Autobedrijf Hazet Ochten BV*. Trybunał orzekł bowiem, że sąd rozstrzygający w sprawie przed nim zawisłej zobowiązany jest ustalić, czy kupujący może być uznany za konsumenta, nawet jeśli dany kupujący nie powołał się wyraźnie na status konsumenta<sup>72</sup>.

### Ochrona przed niedozwolonymi postanowieniami umów

Kolejnym argumentem krytycznym należy objąć wprowadzoną ochronę osób fizycznych będących przedsiębiorcami przed niedozwolonymi postanowieniami umów. Komentowana nowelizacja nie rozszerzyła kompetencji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: Prezes UOKiK) w zakresie przeciwdziałania praktykom naruszającym zbiorowe interesy tej grupy podmiotów czy abstrakcyjnej

---

<sup>69</sup> Sprawa C-105/17, *Komisja za zashita na potrebitelite przeciwko Evelinie Kamenovej*, ECLI:EU:C:2018:808.

<sup>70</sup> Ibidem, pkt 38. Trybunał określił przesłanki rozstrzygnięcia, czy mimo wykonywania działalności handlowej sprzedawca może zostać uznany za konsumenta. W innym orzeczeniu Trybunał podkreśla jednak, że pojęcie konsumenta ma charakter obiektywny i jest niezależne od konkretnego zasobu wiedzy, jaki może mieć dana osoba, czy też od posiadanych przez nią w rzeczywistości informacji – zob. sprawa C110/14, *Horatiu Ovidiu Costea...* Oznacza to, że za uznaniem strony za konsumenta nie będzie przemawiać poziom wiedzy z danego obszaru, a kryterium dokonywania czynności w prywatnym celu i charakterze.

<sup>71</sup> Co do zasady zwiększona ochrona konsumenta przysługuje konsumentowi-osobie fizycznej, jednakże w pewnych okolicznościach pojęcie konsumenta można rozszerzyć w krajowym orzecznictwie w taki sposób, by przepisy ochrony konsumentów miały zastosowanie również do umowy zawartej z przedsiębiorcą przez podmiot prawa niebędący osobą fizyczną – zob. Komisja Europejska, *Wytyczne dotyczące wykładni i stosowania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE w sprawie praw konsumentów* (Dz. Urz. UE C 525 z dnia 29.12.2021 r., s. 1), s. 6.

<sup>72</sup> Sprawa C497/13, *Froukje Faber przeciwko Autobedrijf Hazet Ochten BV*, ECLI:EU:C:2015:357. Postulat badania z urzędu przez sąd rozpoznający spór dotyczący umowy, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy i dowodów, czy daną stroną umowy można zakwalifikować jako konsumenta, Trybunał wysuwa także w innych swoich orzeczeniach – zob. przywołane powyżej postanowienie w sprawie C74/15, *Dumitru Tarcău...* lub sprawa C110/14, *Horatiu Ovidiu Costea...*

kontroli klauzul w umowach zawieranych z osobami fizycznymi będącymi przedsiębiorcami – tak jak ma to miejsce w przypadku konsumentów. W związku z tym osoby fizyczne będące przedsiębiorcami w celu dochodzenia roszczeń w związku z niedozwolonymi postanowieniami umowy korzystają z dotychczas dostępnych narzędzi ochrony prawnej w postaci powództwa do sądu powszechnego (kontrola incydentalna postanowień umowy). Ponadto postępowaniu w zakresie uznania postanowienia w umowie z osobami fizycznymi będącymi przedsiębiorcami za niedozwolone nie nadano szczególnego charakteru, więc będzie ono prowadzone zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego, co do zasady w postępowaniu odrębnym – postępowaniu w sprawach gospodarczych. Brak wspomnianej kontroli Prezesa UOKiK w zakresie klauzul niedozwolonych sprawia, że w przypadku uznania przez sąd danego postanowienia za abuzywne<sup>73</sup>, ma ono skutek jedynie w stosunkach *inter partes*, a nie wobec wszystkich osób fizycznych będących przedsiębiorcami, które zawarły z danym przedsiębiorcą umowę zawierającą postanowienie uznane za niedozwolone w myśl art. 385<sup>1</sup> w zw. z art. 385<sup>5</sup> k.c.

Na marginesie bieżących rozważań warto zadać pytanie, czy treść zakwestionowanych już postanowień umów z konsumentami, które znajdują się w rejestrze klauzul niedozwolonych (rejestrze decyzji Prezesa UOKiK), można odnosić do umów z osobami fizycznymi będącymi przedsiębiorcami i określać prawdopodobieństwo stwierdzenia ich abuzywności przez sąd powszechny w zakresie relacji między przedsiębiorcami. Przedmiotowa wątpliwość powstaje w związku z innym zakresem podmiotowym badania skutkującego wydaniem decyzji o stwierdzeniu abuzywności klauzuli. W omawianym zakresie nie mamy bowiem do czynienia z konsumentem (od którego wymaga się dostatecznej uważności i ostrożności) będącym w stosunku umownym z przedsiębiorcą, od którego oczekuje się dostatecznego poinformowania rzeczowego konsumenta – elementy tak zwanego wzorca przeciętnego konsumenta, o którym stanowi motyw 18 dyrektywy dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych<sup>74</sup>. W przypadku relacji inny przedsiębiorca–osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą z jednej strony nie ma wymogu spełnienia przez przedsiębiorcę–proponenta przedkontraktowych obowiązków informacyjnych

<sup>73</sup> Termin „abuzywny”, jako zapożyczony do polskiego języka prawniczego z języka angielskiego, będzie w niniejszym tekście używany zamiennie z terminem „postanowienie niedozwolone”.

<sup>74</sup> Dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniająca dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dyrektywa o nieuczciwych praktykach handlowych) (Dz. Urz. UE L 139 z dnia 2.06.2005 r., s. 22). Także art. 2 pkt 8 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r., poz. 2070 ze zm.).

wynikających z art. 8 lub art. 12 i n. ustawy o prawach konsumenta – z wyjątkiem informacji o prawie odstąpienia<sup>75</sup>, a z drugiej strony od adherenta – osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą oczekuje się staranności wymaganej w stosunkach danego rodzaju, a nie jedynie uważności i ostrożności wymaganej od przeciętnego konsumenta<sup>76</sup>. Ponadto realizacja skutku podobnego do skutku abuzywności mogłaby być możliwa na podstawie innych instytucji prawa cywilnego. Ocena postanowień umowy, której celem jest stwierdzenie ewentualnej ich abuzywności, polega na ustaleniu, czy przedmiotowe postanowienia umowy w chwili jej zawarcia kształtują prawa i obowiązki konsumenta (a na podstawie art. 385<sup>5</sup> k.c. także osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą) w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy<sup>77</sup>. Klauzula dobrych obyczajów, zgodnie z orzecznictwem sądów powszechnych, może być interpretowana jako szeroko rozumiany szacunek dla drugiego człowieka, który w stosunkach z konsumentami powinien wyrażać się rzetelnym informowaniem ich o uprawnieniach wynikających z umowy, a także nie wykorzystywaniem uprzywilejowanej pozycji profesjonalisty przy zawieraniu umowy i jej realizacji<sup>78</sup>.

<sup>75</sup> Podobnie T. Czech, który stwierdza: „ilekroć przepisy rozdziału 4 komentowanej ustawy odwołują się do przepisów rozdziału 3, powinno się je również w pełni stosować do umów zawieranych z indywidualnymi przedsiębiorcami. W konsekwencji sądzę, że na przedsiębiorcy, który zawiera – na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa – umowę z indywidualnym przedsiębiorcą, ciąży obowiązek informacyjny określone w art. 12 ust. 1 pkt 9. Na etapie przedkontraktowym powinien mu przekazać odpowiednie wiadomości dotyczące prawa do odstąpienia (...)” – T. Czech, *Prawa konsumenta. Komentarz*, Warszawa 2020, LEX – tezy 54–55.

<sup>76</sup> Wyrok SA w Białymstoku z dnia 4 marca 2016 r., sygn. akt I ACa 975/15, LEX nr 2016301.

<sup>77</sup> Należy zauważyć, że art. 353<sup>1</sup> § 1 k.c. posługuje się odmiennym pojęciem niż implementowana dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95 z dnia 21.04.1993 r., s. 29), która stanowi o dobrej wierze. W literaturze znaleźć można jednakże poglądy stanowiące, że klauzula dobrej wiary ma to samo znaczenie co dobre obyczaje – zob. R. Longchamps de Bérier, który twierdził: „W znaczeniu obiektywnym dobra wiara oznacza to samo, co dobre obyczaje: pewną obiektywną miarę dla oceny czyjś zachowania się, jako odpowiedniego z punktu widzenia norm etycznych przyjętych w obrocie. W tym znaczeniu mówimy na przykład o działaniu zgodnym lub sprzecznym z zasadami dobrej wiary” – R. Longchamps de Bérier, *Zobowiązania*, Lwów 1938, s. 139.

<sup>78</sup> Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9 maja 2013 r., VI ACa 1433/12, Legalis nr 722888. Podobnie stwierdza P. Machnikowski: „Prowadzenie przez dłużnika działalności profesjonalnej uzasadnia zwiększone oczekiwania otoczenia co do jego umiejętności, wiedzy, skrupulatności i rzetelności, zapobiegliwości i zdolności przewidywania. Te zwiększone oczekiwania każe ustawa mieć na względzie i z nich budować wzorzec należytej staranności dla przedsiębiorcy. Będzie to zatem wzorzec surowszy niż odnoszący się do osób wykonujących podobne zobowiązania poza zakresem działalności gospodarczej lub zawodowej” – P. Machnikowski, *Komentarz do art. 355 k.c.*, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021, Legalis, teza 9.

Sprzeczne z dobrymi obyczajami będzie zatem działanie mające na celu niedoinformowanie, wprowadzenie dezorientacji lub wywołanie błędnego przekonania poprzez wykorzystanie niewiedzy lub naiwności konsumenta<sup>79</sup>. Osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą zamiast opierać swoje roszczenie na przesłance sprzeczności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami, może korzystać z innych instytucji kodeksowych – np. powołać się na sprzeczność z treścią zasady swobody umów, w tym zasadami współżycia społecznego.

*Clausula generalis* zasad współżycia społecznego ujęta w art. 5 k.c., powtórzona także w art. 353<sup>1</sup> k.c. oraz art. 58 § 2 k.c., może być interpretowana w ten sposób, że postanowienia umowy powinny odpowiadać zasadom etycznego i uczciwego postępowania<sup>80</sup>. Katalog przykładowych wartości, których nieposzanowanie może prowadzić do uznania postanowień jako niezgodnych z zasadami współżycia społecznego, jest uzupełniany przez orzecznictwo i stanowiska przedstawicieli piśmiennictwa prawniczego. Do katalogu tych wartości należy zaliczyć m.in. równość faktyczną stron, wolną konkurencję oraz słuszność kontraktową<sup>81</sup>. Słuszność kontraktowa powinna być natomiast pojmowana jako uczciwość obrotu gospodarczego przewidująca możliwie równomierny rozkład obciążeń i korzyści pomiędzy stronami stosunku prawnego<sup>82</sup>. Porównując zatem klauzulę dobrych obyczajów oraz klauzulę współżycia społecznego, dostrzec można *iunctim* w postaci postulatu poszanowania interesów i praw wszystkich stron umowy. W piśmiennictwie można również odnaleźć postulat uznania pojęcia dobrych obyczajów za część składową pojęcia zasad współżycia społecznego<sup>83</sup>. Ze względu na postulowaną zbieżność znaczeniową tych klauzul generalnych, oparcie powództwa osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą przeciwko innemu przedsiębiorcy na stwierdzeniu nieważności umowy na zasadach współżycia społecznego może powodować skutek tożsamy z powództwem związanym z naruszeniem dobrych obyczajów w kontraktowaniu. Inną instytucją Kodeksu cywilnego, która znajdzie zastosowanie w zakresie roszczenia o uznanie umowy za niewiążącą, może być powołanie się na instytucję wyzysku – w kontekście wykorzystania niedoświadczenia osoby fizycznej

---

79 Ibidem.

80 Wyrok SN z dnia 23 maja 2013 r., IV CSK 660/12, Legalis nr 728657.

81 M. Gutowski, *Komentarz do art. 353<sup>1</sup> k.c.*, w: M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz: art. 353–626*, Warszawa 2019, Legalis, teza 52.

82 Wyrok SN z dnia 19 września 2013 r., I CSK 651/12, OSNC 2014/7-8/76, na ten temat również w wyroku SA w Warszawie z dnia 23 lipca 2012 r., I ACa 1299/11, LEX nr 1283315.

83 T. Knypl, K. Trzciniński, *Znaczenie zwyczajów i dobrych obyczajów w prawie cywilnym i handlowym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1997, nr 8, s. 22.

będącej przedsiębiorcą w kontraktowaniu jako sprzecznego z zasadami współżycia społecznego<sup>84</sup>.

### Trudności interpretacyjne

Kolejnym, niemniej ważnym aspektem jest wykładnia przepisów wprowadzonych ustawą i stosowanie przedmiotowych przepisów w praktyce. Ze względu na identyczny rdzeń treściowy omawianych przepisów (wprowadzonych do Kodeksu cywilnego i ustawy o prawach konsumenta) analizie poddany zostanie element wspólny o następującym brzmieniu: przepisy dotyczące konsumenta stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie posiada ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o CEIDG. O problematyce charakteru zawodowego wzmiankowano powyżej. Trudności interpretacyjne powodowane są także przez przyjęcie przez ustawodawcę kryterium przedmiotu wykonywanej działalności zgodnie z CEIDG jako głównego (*expressis verbis* wyrażonego w przepisie, choć nie jest to jedyna przesłanka, na co wskazuje umieszczenie sformułowania „w szczególności”). Ze względu na to, że wpis do CEIDG ma charakter deklaratoryjny, kreujący domniemanie prawdziwości zawartych tam danych<sup>85</sup>, powinien on być narzędziem pomocniczym, współdefiniującym przedmiot i charakter działalności zawodowej<sup>86</sup>, a nie oś przesłanki uznania umowy z osobą fizyczną będącą przedsiębiorcą za podlegającą przepisom wprowadzonym ustawą. Pewnym rozwiązaniem może być zawarcie w umowie oświadczenia osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą, że dana umowa jest zawierana w związku z jej działalnością gospodarczą, ale nie ma dla tej osoby charakteru zawodowego. Na wpisanie wprost stosownego postanowienia do umowy wskazuje komentowany przepis poprzez zawarcie dyrektywy interpretacji w odniesieniu do treści umowy. Ułomnością takiego rozwiązania jest jednak możliwość powszechnego

84 O możliwości zastosowania wymienionych przepisów k.c. do kontroli treści umów podlegających art. 385<sup>1</sup> i n. k.c. także W. Popiołek, *Komentarz do art. 385<sup>1</sup> k.c.*, w: K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1–449*<sup>10</sup>, Warszawa 2020, Legalis, teza 4. Należy również mieć na uwadze nowelizację przepisów o wyzysku, która wprowadza dodatkową przesłankę uznania postępowania strony za wyzysk, polegającą na wykorzystaniu braku dostatecznego rozeznania strony.

85 Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 3 listopada 2010 r., IV SA/Po 646/10, LEX nr 758574.

86 P. Mikłaszewicz, *Komentarz do art. 385<sup>5</sup> k.c.*, w: K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021, Legalis, teza 6.

deklarowania braku zawodowego charakteru danej czynności prawnej oraz przeniesienie *onus probandi* – ciężar udowodnienia właściwego stanu spoczywać będzie na drugiej stronie umowy, która zgodnie z zasadą *ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat* obowiązana będzie dowieść, że dana umowa została zawarta w celu związanym z działalnością zawodową osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą. Jeśli oświadczenie takiej osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą okazałoby się nieprawdziwe, za słuszny trzeba będzie przyjąć pogląd, że taka osoba w tej sytuacji nie powinna zasługiwać na ochronę konsumencką, gdyż jej zachowanie naruszyło zasady współżycia społecznego<sup>87</sup>.

Problematiczną sferą interpretacyjną, o której wspomniano już przy omawianiu definicji konsumenta, może okazać się określenie związku bezpośredniego zawieranej umowy z działalnością gospodarczą. Poczynione rozważania na temat umów o podwójnym charakterze pozwalają stwierdzić, że poruszony problem wydaje się istotnym zagadnieniem, a jego rozwiązanie nie jest jednoznaczne w kontekście działania normy w praktyce<sup>88</sup>. Ostatnią z obserwacji dotyczących nowelizacji jest pewna niespójność legislacyjna. Przepisy m.in. art. 385<sup>3</sup> k.c. stosować należy do osób fizycznych będących przedsiębiorcami. Zawarty w tym artykule katalog klauzul niedozwolonych opisuje przesłankę uznania postanowienia za niedozwolone w sytuacji, gdy umowa zawiera postanowienia, z którymi konsument (a także osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą) nie miał możliwości zapoznania się przed zawarciem umowy. Z drugiej strony jednak ustawodawca nie nałożył na innego przedsiębiorcę, w relacji z osobą fizyczną będącą przedsiębiorcą, spełnienia przedkontraktowych obowiązków informacyjnych zawartych chociażby w art. 8 i n. u.p.k. (poza informacją o prawie odstąpienia od umowy). Powstaje zatem pytanie, czy w relacji między przedsiębiorcami, z których przynajmniej jeden jest osobą fizyczną i zawiera umowę o niezawodowym charakterze, wymieniona instytucja może być stosowana. Może się bowiem zdarzyć, że niektóre dokumenty składające się na wzorec umowy zostaną zwyczajowo udostępnione osobie fizycznej w taki sposób, że osoba ta będzie mogła z łatwością zapoznać się z ich treścią, ale nie nastąpi faktyczne doręczenie wzorców przed zawarciem umowy, o którym stanowi art. 384 § 1 k.c.<sup>89</sup> Przedsiębiorca korzysta zatem z wyłączenia dostarczenia wzorca osobie

87 P. Kukuryk, *Uwagi o objęciu ochroną...*, s. 845.

88 Aktualne pozostają rozważania czynione przez przedstawicieli doktryny dotyczące określenia bezpośredniego i niebezpośredniego związku czynności prawnej w kontekście definicji konsumenta – zob. M. Rządkowski, *Pojęcie konsumenta...*, Legalis, s. 5–6.

89 Uwagi w zakresie inkorporacji wzorców w obrocie profesjonalnym – zob. M. Olczyk, *Inkorporacja wzorców w obrocie profesjonalnym*, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze-praktyczne/inkorporacja-wzorcow-umownych-w-obrocie-profesjonalnym-469832111> (dostęp 17.02.2022).

fizycznej będącej przedsiębiorcą na podstawie art. 384 § 2 k.c., ponieważ podmiot ten nie mieści się w hipotezie zdania drugiego art. 384 § 2 k.c. W konsekwencji może dojść do sytuacji, że osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą nie miała możliwości zapoznania się z częścią postanowień mimo dochowania staranności wymaganej w stosunkach danego rodzaju i będzie powoływała się na nieprawidłowe działania proponenta. Ponadto w szczególności w przypadku umów o charakterze ciągłym, w sytuacji zmiany wzorca (zmiany warunków umowy) może dojść do okoliczności, w której proponent umieści w zwyczajowym miejscu nowy wzorec i będzie oczekiwał, że adherent zapozna się z jego treścią, a przystąpienie do realizacji umowy oznaczać będzie wyrażenie zgody na związanie się nowymi warunkami i utwierdzenie proponenta w przekonaniu, że wzorec został prawidłowo inkorporowany. Takie zachowanie proponenta zostało uznane jako bezprawne w stosunkach z konsumentami<sup>90</sup>. Otwarte pozostaje zatem pytanie, czy można oczekiwać podobnego orzeczenia sądu w tożsamym stanie faktycznym z udziałem osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą jako adherenta.

## Wnioski

Omówione zmiany do Kodeksu cywilnego oraz ustawy o prawach konsumenta należy ocenić jako nadmierną ingerencję ze strony ustawodawcy i przejaw *superfluum* ustawowego. Postulowane uproszczenie prawa i zniwelowanie obciążeń regulacyjnych, które zgodnie z uzasadnieniem do ustawy nowelizującej miało być efektem wprowadzonych zmian, nie zostało osiągnięte. Nawet gdyby uznać, że wprowadzone przepisy stanowią istotny element ochrony osób fizycznych będących przedsiębiorcami, to jest to element niekompletny, pozbawiony wielu instytucji niezbędnych do jego prawidłowego działania, a czasami zawierający przepisy, co do których można zaobserwować sprzeczność. Stwierdzono, że istnieje możliwość stosowania przepisów konsumenckich do osób fizycznych będących przedsiębiorcami i w określonych sytuacjach objąć ochroną konsumencką takie osoby bez potrzeby zmian w obowiązujących regulacjach<sup>91</sup>. Poza tym umieszczenie przepisów, które nie dotyczą relacji przedsiębiorca–konsument w ustawie o prawach konsumenta, można uznać za przykład niedbałości legislacyjnej czy nawet sprzeczność z zasadami poprawnej legislacji. Nowelizacja nie zmieniła pojęcia konsumenta, więc kontrola postanowień umowy odbywa się na drodze powództwa

<sup>90</sup> Wyrok SO – SOKiK z dnia 9 marca 2011 r., XVII AmC 3356/10, Legalis nr 750187.

<sup>91</sup> R. Strugała, *Komentarz do art. 21<sup>1</sup> k.c.*, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny...*, Legalis, teza 13, a także: P.M. Wiórek, *Ochrona konsumencka...*, s. 135.



przed sąd powszechny – Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nie uzyskał kompetencji w zakresie abstrakcyjnej kontroli wzorców umów zawieranych z osobami fizycznymi będącymi przedsiębiorcami. Sądy mogą zostać zatem obciążone dodatkową pracą i może nastąpić dalsze spowolnienie ich działania<sup>92</sup>. Postanowienie uznane za niedozwolone będzie nieskuteczne jedynie w stosunkach *inter partes*, inne osoby fizyczne będące przedsiębiorcami będą musiały wnosić powództwo o uznanie postanowienia w ich umowie za niedozwolone w ramach powództw indywidualnych. Omawiana nowelizacja spotkała się także z zasadniczą krytyką przedstawicieli doktryny, którzy są co do zasady zgodni, że stanowi ona nadprodukcję prawa<sup>93</sup>. Zmiany mogą także nastroczać problemów w zakresie ich stosowania przez uczestników obrotu prawnego. Omawiane modyfikacje mogą wprowadzić, a w niektórych sytuacjach pogłębić nierówność kontraktową pomiędzy przedsiębiorcami poprzez objęcie szczególną ochroną jednej kategorii przedsiębiorców. Taką dysproporcję praw można uznać za sprzeczną z postulatem niedyskryminacji i wolności konkurencji. W części przypadków bowiem osoby fizyczne będące przedsiębiorcami mogą mieć nie tylko wiedzę, lecz także środki finansowe pozwalające na zlecenie odpowiedniej obsługi prawnej w celu np. analizy postanowień umowy spełniającej przesłanki, o których stanowi nowelizacja, podczas gdy od przedsiębiorców nieobjętych tymi przepisami nadal oczekuje się specjalistycznej wiedzy w zakresie każdej z zawieranych umów i pozostawia się ich bez szczególnej ochrony normatywnej. Z aksjologicznego punktu widzenia taka wycinkowa nowelizacja jest zatem niezrozumiała i spreczna z postulatem przyjaznej legislacji. Tak jak pojawienie się konsumenta w prawie zobowiązań zmieniło aksjologię całego systemu prawa cywilnego, a nawet wprowadziło jego destabilizację<sup>94</sup>, tak rozciągnięcie ochrony konsumenckiej na inne podmioty może nieść za sobą pogłębienie destabilizacji w zakresie stosunków zobowiązaniowych. W ocenie autora rozszerzenie ochrony na omawianą kategorię podmiotów zwiększa co najmniej niepewność obrotu prawnego – chociażby przez objęcie osób fizycznych będących przedsiębiorcami możliwością odstąpienia od umowy, do której zastosowanie ma ustawa o prawach konsumenta, *ad nutum* i po czasie do namysłu.

92 Średni czas dochodzenia należności z umów drogą sądową w Polsce wynosi 685 dni i jest to jeden z najdłuższych terminów wśród badanych krajów UE – zob. *Strategia...*, s. 219.

93 W. Popiołek, *Komentarz do art. 385<sup>5</sup> k.c.*, w: K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny...*, Legalis, teza 5, także: K. Zagrobelny, *Komentarz do art. 385<sup>5</sup> k.c.*, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis – teza 1 oraz P. Mikłaszewicz, *Komentarz do art. 385<sup>5</sup> k.c.*..., a także J. Wiak, *Rozszerzenie ochrony...*, s. 33 – autorka stwierdza ponadto, że zmiany pogłębiają istniejący chaos terminologiczny.

94 K. Kańska, *Pojęcie konsumenta...*, s. 10.

Na koniec nie można jednakże odmówić racji postulującym zwiększoną ochronę najmniejszych przedsiębiorców, którzy prowadzą działalność w małej skali i bez odpowiedniego zaplecza finansowego czy prawnego<sup>95</sup> i mogą nie być wyposażeni w odpowiednią wiedzę profesjonalną obejmującą zakres zawieranych przez nich umów, które zwierają incydentalnie lub które nie są bezpośrednio związane z przedmiotem ich działalności. Taką dysproporcję kontraktową zauważył również ustawodawca<sup>96</sup>, natomiast, jak starano się argumentować w niniejszym artykule, ustawa nowelizująca nie realizuje tego postulatu w sposób skuteczny, wyczerpujący i kompleksowy.

### Bibliografia

- Chojcka M., Nowak A., *Ocena dorobku legislacyjnego i orzeczniczego kształtującego definicję konsumenta na gruncie art. 22<sup>1</sup> Kodeksu cywilnego*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2016, nr 3.
- Czech T., *Prawa konsumenta. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Grzegorzczak F., *Prawo konsumenckie w Unii Europejskiej. Aspekty systemowe harmonizacji*, Warszawa 2009.
- Gutowski M., *Komentarz do art. 353<sup>1</sup> k.c.*, w: M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz: art. 353–626*, Warszawa 2019.
- Kańska K., *Pojęcie konsumenta w kodeksie cywilnym na tle tendencji europejskich*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2004, z. 1.
- Knypl T., Trzcіński K., *Znaczenie zwyczajów i dobrych obyczajów w prawie cywilnym i handlowym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1997, nr 8.
- Koroluk S., *Zmiana definicji konsumenta w Kodeksie cywilnym – propozycja interpretacji*, „Monitor Prawniczy” 2003, nr 10.
- Korpalski M., *„Nieprofesjonalista”, czyli kodeks cywilny pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą*, „Forum Prawnicze” 2012, nr 4.
- Kukuryk P., *Uwagi o objęciu ochroną konsumencką niektórych przedsiębiorców jednoosobowych*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2021, z. 4.
- Lewaszkiwicz-Petrykowska B., *Pojęcie konsumenta*, w: G. Rokicka, *Model prawnej ochrony konsumenta*, Warszawa 1996.
- Longchamps de Brier R., *Zobowiązania*, Lwów 1938.

<sup>95</sup> Słuszny wydaje się postulat wprowadzenia do k.c. kategorii „drobnego przedsiębiorcy”. Status ten przynależałby tylko osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą osiągającym przychody do określonej wysokości. Podmioty takie objęte byłyby ochroną prawną przewidzianą dla konsumentów – zob. M. Rządowski, *Pojęcie konsumenta...*, Legalis, s. 8. Tak też: J. Ojczyk, *Urzędy toczą spór...*

<sup>96</sup> *Uzasadnienie do Rządowego projektu...*, s. 3 (dostęp 2.05.2022).

- Łętowska E., *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002.
- Machnikowski P., *Komentarz do art. 355 k.c.*, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Mikłaszewicz P., *Komentarz do art. 385<sup>5</sup> k.c.*, w: K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Naworski J.P., *Przedsiębiorca versus konsument w prawie polskim*, „Studia Prawa Prywatnego” 2018, z. 1.
- Ojczyk J., *Urzędy toczą spór o prawa konsumenckie dla przedsiębiorców*, [www.prawo.pl/biznes/czy-przedsiębiorca-może-być-traktowany-jak-konsument,425722.html](http://www.prawo.pl/biznes/czy-przedsiębiorca-może-być-traktowany-jak-konsument,425722.html).
- Olczyk M., *Inkorporacja wzorców w obrocie profesjonalnym*, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publicacje/komentarze-praktyczne/inkorporacja-wzorców-umownych-w-obrocie-profesjonalnym-469832111>.
- Popiołek W., *Komentarz do art. 385<sup>1</sup> k.c.*, w: K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1–449<sup>10</sup>*, Warszawa 2020.
- Popiołek W., *Komentarz do art. 385<sup>5</sup> k.c.*, w: K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1–449<sup>10</sup>*, Warszawa 2020.
- Rządkowski M., *Pojęcie konsumenta a umowy mieszanego użytku w prawie polskim*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 17.
- Strugała R., *Komentarz do art. 21<sup>1</sup> k.c.*, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Wiak J., *Rozszerzenie ochrony konsumenckiej w kodeksie cywilnym*, „Przegląd ustawodawstwa gospodarczego” 2020, nr 5.
- Wiórek P.M., *Ochrona konsumencka dla niektórych przedsiębiorców. Rozwiązanie godne pochwały czy chybiony pomysł legislacyjny?*, „Przegląd Sejmowy” 2020, nr 2.
- Wyżykowski B., *Ochrona „konsumencka” niektórych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – wybrane zagadnienia*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2020, nr 7.
- Zagrobelny K., *Komentarz do art. 385<sup>5</sup> k.c.*, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Ziemniak M.P., *Przedsiębiorca prawie konsumentem. Kilka uwag na tle art. 1 oraz art. 55 ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 7–8.

## The Problem of Application of Certain Consumer Protection Laws to Sole Traders

### Abstract

The purpose of this paper was to analyse and comment on changes introduced to the Civil Code and the Consumer Rights Act, under which some consumer regulations apply to sole traders. The analysis was carried out on the basis of the dogmatic method, i.e., the exegesis of legal texts, as well as the examination of legal literature and judicial decisions concerning the discussed issues. The considerations made in the article led to the formulation of conclusions stating, *inter alia*, that the introduced provisions may be a manifestation of an overproduction of the law, and the objective of the amendment, in the form of counteracting inadequate protection of this category of entities, could be achieved based on the existing provisions on consumers – starting with the very definition of a consumer. Even if this proposal was rejected and it was stated that the changes aimed at increasing the protection of sole traders were desirable, the legal solutions adopted were considered selective and incomplete.

**Keywords:** natural person as a sole trader, consumer protection, business activity, consumer, entrepreneur

### CYTOWANIE

Kotarski T., *Problem stosowania niektórych przepisów o ochronie konsumenta do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą*, „Acta Iuris Stetinensis” 2023, nr 2 (vol. 43), 79–106, DOI: 10.18276/ais.2023.43-05.